

Marija Kravos

Navodilo o izposojanju knjig med knjižnicami v Sloveniji je staro že nekaj desetletij (Ur. l. LRS 15/1962), pa vendar opažamo, da veliko uporabnikov še vedno ne pozna te možnosti. V raziskavi, ki smo jo opravili v NUK maja 1988, je le 45 % uporabnikov odgovorilo, da pozna to možnost izposoje gradiva, 3 % jih na to vprašanje ni odgovorilo, kar 52 % pa jih je izjavilo, da tega načina izposoje gradiva niso poznali. (M. Popovič: Študij uporabnikov ... Ljubljana 1988). Kakšen bi bil izid take ankete v drugih krajih Slovenije, seveda ne vemo, lahko pa si mislimo. Samokritično lahko ugotovimo, da smo tako v NUK kakor tudi vsi, ki delujemo v KIS SRS premalo storili, da bi naši uporabniki poznali možnost izposoje publikacij in drugega knjižničnega gradiva iz drugih knjižnic, tako na področju Slovenije in Jugoslavije kakor tudi iz tujine.

MEDNARODNI SPORAZUM ZA MEDKNJIŽNIČNO IZPOSOJO

Mednarodna bibliotekarska organizacija IFLA - Odbor za medknjižnično izposajo je že leta 1978 (ponovno pregledano 1983) sprejel sporazum o medknjižnični izposoji, ki bi ga morali poznati vsi delavci knjižnic, ki so vključene v KIS in so vpisane v register knjižnic pri NUK. Na osnovi teh navodil bi morali čimprej sprejeti še lastna, slovenska pravila za medknjižnično izposajo, smotrna pa bi bila tudi naša prizadevanja, da bi vse postopke poenotili v vsej Jugoslaviji. V praksi namreč opažamo, da ravno neenotni postopki naročanja, pošiljanja, vračanja, zaračunavanja uslug, statistike in drugo, močno ovirajo hitro in kvalitetno zadovoljevanje potreb naših uporabnikov tako v Sloveniji in Jugoslaviji, kakor tudi izven meja naše države. Tu bi radi poudarili, da podpiramo napore republiške matične službe, da stari obrazec za medknjižnično izposajo čimprej zamenjamo z novim, tridelnim obrazcem. Ta naj bo obvezen za vse knjižnice in INDOK centre, ki se vključujejo v mrežo medknjižnične izposoje. S tem bi opustili naročanje gradiva z dopisi, strokovni delavci v knjižnicah in INDOK centrih pa bodo dolžni zadolžnice izpolnjevati natančno (tu predvsem mislim na citiranje podatkov),

in na pisalnem stroju. Uporabljane bodo lahko še druge tehnike. Ne bo pa odveč, če bodo v zadolžnici navedli tudi bibliografski vir ali pa celo priložili fotokopijo reference.

Medknjižnična izposoja gradiva iz knjižnih zalog NUK v zadnjih letih, kljub navedenim ugotovitvam strmo narašča (v letih od 1984 - 1987 se je povečala kar za 48 %). Paleta knjižnic in INDOK centrov, ki si želijo izposoditi gradivo v NUK, je vedno bolj pisana, zato je potreba po sprejemu novih pravil za medknjižnično izposajo še toliko večja. V njih naj bi bili definirani vsi postopki, pravice in dolžnosti tako knjižnic, ki gradivo posojajo, kakor tudi knjižnic, ki si ga izposojajo.

MREŽA MEDKNJIŽNIČNE IZPOSJOJE IN OBVEZNI IZVOD

Slovenske knjižnice v NUKu praviloma naročajo srbokroatiko in inozemiko ter vso sloveniko, ki je na svojem področju nimajo - predvsem tisto pred letom 1972, ko nekatere osrednje študijske knjižnice (SIK II) še niso prejemale kompletnega obveznega izvoda. NUK iz obveznega tiska prejema dva izvoda, od katerih je prvi arhivski, drugi pa namenjen uporabi. S tem izvodom ne moremo pokriti potreb vseh uporabnikov, za nakup zadostnega števila dvojnic pa je sredstev vedno premalo. V praksi opazimo, da si marsikatera slovenska knjižnica želi izposoditi v NUK tudi tiste slovenske knjige, ki so izšle po letu 1972, kljub temu, da je njihova področna študijska knjižnica prejela obvezni izvod. Le-ta bi po našem mnenju morala zadovoljevati potrebe uporabnikov po tej literaturi na svojem območju.

Veliko naročil za slovensko knjigo prihaja tudi iz knjižnic iz drugih jugoslovanskih republik. Zdi se, da je mreža medknjižnične izposoje tudi tam slabo razvita. Vse nacionalke v Jugoslaviji prejemajo obvezni izvod, enako kot ga mi prejemamo iz drugih republik. Tega obdelamo in dajemo v uporabo v naši republici. Menimo, da bi bile nacionalne knjižnice v drugih republikah dolžne storiti enako s slovenskim obveznim izvodom.

DOSTOPNOST TUJIH MONOGRAFSKIH IN SERIJSKIH PUBLIKACIJ

Naročila za tuje knjige in kopije člankov iz tujih serijskih publikacij prihajajo iz vse Jugoslavije. Iz lastnih knjižnih zalog lahko zadovoljimo potrebe mnogih uporabnikov s področja humanističnih in tudi družboslovnih ved ter s področja biblio-

tekarstva. NUK deluje tudi kot posrednik v medknjižnični izposoji. To velja predvsem za publikacije, katerih nahajališča ugotovimo v centralnem katalogu tujih monografskih in serijskih publikacij v knjižnicah Slovenije, ki ga vodimo v NUK. Vse prispele zadolžnice analiziramo, po potrebi dopolnimo z manjkajočimi podatki in jih posredujemo knjižnicam, ki to gradivo imajo. V primeru, da teh ni mogoče najti niti v centralnem katalogu niti kako drugače, niti v Sloveniji niti v Jugoslaviji (preko JBI), uporabnikom svetujemo, da jih naročijo iz tujine. Pri iskanju tujih monografskih publikacij, ki žal še niso računalniško obdelane, ugotavljamo naslednje pomanjkljivosti:

Monografske publikacije so v tem katalogu urejene samo abecedno-imensko, zato je pri iskanju gradiva potrebno imeti točne bibliografske podatke (avtorja oz. pri anonimnih točen naslov). - Če na zadolžnicah, oziroma v dopisih citiranih publikacij v katalogu ne najdemo in če posumimo, da podatki morda niso pravilni, jih preverjamo v bibliografijah ali drugih priročnikih v naši kar bogati referenčni zbirki. Na ta način večkrat odkrijemo iskano literaturo na naših tleh.

Ugotavljamo še, da nekatere knjižnice še vedno ne pošiljajo katalognih listkov vseh tujih novitet v centralni katalog knjižnic Slovenije v NUK. Tako dostopnost teh publikacij ni možna. In še: v sedanjem prehodnem obdobju, ko nekatere knjižnice avtomatizirajo svoje postopke, opuščajo klasične kataloge in oblikujejo lastne baze podatkov, ki niso kompatibilne z računalniško podprtim vzajemnim katalogom v SFRJ, informacije o tujih monografskih publikacijah zopet niso zbrane na enem mestu.

Do informacije o nahajališču gradiva v Sloveniji in Jugoslaviji torej večkrat ne moremo priti, zato so naši uporabniki, kljub že zelo visoki ceni, prisiljeni publikacije naročati iz tujine. Zgodi se pa že, da se marsikdo zaradi visokih stroškov medknjižnični izposoji iz tujine odpove. Tu so predvsem prizadeti uporabniki iz finančno slabše stoječih fakultet (npr. Filozofske fakultete) in seveda študenti.

Ne morem si kaj, da ne bi v našem prispevku omenila še problema dostopnosti nekonvencionalnega gradiva - posebno gradiv s simpozijev in kongresov. Težave nastopajo že pri pridobivanju domačih tovrstnih gradiv. Še težje pa je s pridobivanjem gradiv, oziroma informacij o nahajališčih gradiv s simpozijev in kongresov, ki so bili v tujini. V NUK-u imamo centralni katalog tega gradiva, vendar zaradi neenotne katalogizacije, je to le težko najdljivo. Po neuspelem poiskusu iskanja tega gradiva

v centralnem katalogu, ga pogosto iščemo še pri eventuelnih udeležencih. Če jih odkrijemo, nam gradivo prijazno posodijo ali celo darujejo. Pripomnimo pa naj, da bi bilo dobro doseči, da bi udeleženci teh srečanj obvezno oddajali gradiva vsaj knjižnicam v lastni delovni organizaciji, inštitutu, fakulteti itd., listke o nahajališčih pa bi knjižnice oddajale v centralni katalog kongresnega gradiva Slovenije pri NUK. Kajti, če ne bomo vložili v to več naporov, bodo ta dragocena gradiva - največkrat najnovejša znanstvena dognanja, še vedno ostajala zaprta v predalih udeležencev in nedostopna vsem tistim uporabnikom, ki se teh srečanj niso mogli udeležiti, gradivo pa jim je pri njihovem znanstveno raziskovalnem delu nujno potrebno.

V svojem prispevku sem poskušala nakazati le nekaj problemov, s katerimi se srečujem pri svojem vsakdanjem delu, z željo, da bi jih s skupnimi napori pričeli odpravljati v splošno korist vseh uporabnikov KIS Slovenije in Jugoslavije in vseh tistih, ki pošiljajo svoja naročila k nam iz tujine.